Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвулелиниң органы

№ 103 (9785) | 1975 чылдың май 2, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Июнь 15—соңгулдалар хүнү

БУЗУЛБАС БЛОКТУҢ КАНДИДАТТАРЫ

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге депутаттарга кандидаттар депшидер талазы-биле ажылчы чоннарның коллективтериниң соңгулда мурнунуң хураалдары чер-черде сорук киришкиниг байдалдарда эртип турар.

Көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының ажылчыннарының, тускай эртемниглериниң болгаш эртем ажылдакчыларының соңгулда мурнунуң хуралын ында партия организациязының секретары Н. Ф. Спрыгин ажыткан.

Станцияның директору В. С. Сапелкин сөс алгаш, июнь 15-те болур соңгулдаларга белеткелдериниң бүгү талазы-биле калбарып турарын демдеглээн. Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Дүргеннин № 93 соңгулда округундан депутатка кандидат депшидер чазагай үлүг Дуржулга станциязының коллективинге оналашканын демдеглээш, СЭКП Тыва обкомунуң ийиги секретары Владимир Николаевич Филипповту кандидатка депшидерин саналдаан. Эш В. Н. Филиппов амгы чыышта база-ла ол округтан депутат боон турар болгаш станцияның ажыл-херээнге боттуг дузаны чедирип, соңгукчуларның чагыгларынга дыннаңгыр боон келген дээрзин демдеглээн.

Ажылчы эш П. И. Лопатин, чолаачы А. И. Манзырыкчы, директорнун эртем талазы-биле оралакчызы В. Д. Назынсоол, электрик А. С. Дмитриев олар санал бергеш, депшидип турар кандидатты бир үн-биле деткээннер. Ынчангаш ук хурал Тыва АССР-ниң Дээди Совединге депутатка кандидат кылдыр Владимир Николаевич Филипповту депшидер деп доктааткан.

Каа-Хемде «Бүрен» совхозтун ажылчыннарының инженер-техниктиг ажыллакчыларының болгаш албан-хаакчыларының соңгулда мурнунуң хуралы болган. Анаа Тыва АССР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадын депшидер дугайында айтырыгны чугаалашкаш, Ильиканың № 68 соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр ук совхозтун саалчызы Бичин-Уруг Даваевна Сувакты депшидер деп доктаалды бир үн-биле хүлээп алган.

КОММУНИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ ДЭЭШ

Москвада Кызыл Шөлге Май 1-ниң чыскаалы

1975 чылдың Май Бири. Совет черге ол чингир кызыл туктарның чалбыжынга бүргеттиргеш, Владивостоктан Брест чедир хоорайларның болгаш суурларның кудумчуларында байырлалдыг шимээнин-биле чедип келген. Ону совет кижилер өөрүшкүлүг чаагай сагыш-сеткил-биле уткуп алган. Бо хүннерде он-он мун хүш-ажылчы коллективтер беш чылдың доозукчу чылынын онаалдаларын чедиишкиниг күүседири дээш бүгү улустун чарыжынга чедип алган чаа-чаа чедиишкиннериниң дугайын рапорттан турар. Бистин планнарывыстың өндүр чаагайы, бүткен үүлелериниң өргүн улуу, тургузукчу күш-ажылдың хөрлүг шинчизи совет кижилериниң чүректерин өөрүшкү болгаш чоргаарал-биле долдуруп турар.

Май Бириниң мурнуу чарыында болган СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң шиитпирлерин совет улус сеткилдин алыс ханыышкыны-биле, чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп көрүүшкүн-биле үткүп алган. Делегей байдалының болгаш Совет Эвилелиниң даштыкы политиказының дугайында айтырыгны чугаалажып көргеш, Пленум партиянын XXIV съездизиниң даштыкы политиктиг угланыышкынын, ооң хүлээп алганы Тайбыцың программазын амыдыралга боттандырар талазы-биле Политбюронуң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң ажыл-чорудулгазын бүрүн долузу-биле деткээн. СЭКП-ниң эөлчеглиг XXV съездизин чыылдырар дугайында Пленумнуң докталы төөгүлүг чугула улуг болуушкун кылдыр хүлээп алдынган.

Май Бириниң колонналарына чурттун ажылчыннары, колхозчулары, интеллигенциязы Ленинчи партияның XXV съездизин чаа-чаа чедиишкиннери-биле, келир беш чылче кирер дээн бүзүрелдиг, делгем базымы-биле уткуурунга боттарының беленин көргүзүп турар.

1975 чылдың Май Бири кайгамчык алдарлыг хүннүң—Ада-чурттун Улуг дайынынга совет улустун Тиилелгезиниң 30 чылының бүдүүзүнде боон турар.

Амгы Майның Бирин бистиң чуртувус политиктиг улуг болуушкунуң — эвилелдешкен, автономнуг республикаларның Дээди Советтеринге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге болур соңгулданың мурнуу чарында үткүп турар. Ук байырлалдың мурнуу чарында хөй санныг хураалларга депутаттарга кандидаттарның аттары — чоннуң эң эки оолларының болгаш кыстарының, ооң төлептиг төлээлекчилериниң аттары алаттырган. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бүзулбас блогунун кандидаттары дээш боттарының бадылаашкынын бээринге белеткенимшаан, совет кижилер аас-кежик, тайбың, коммунизм дээш бадылаар бас деп үшвени билип турар.

Советтер чурту, бүгү планета Майның Бириниң бо мындыг эртенинде Москваның үнүн, Кремльдин шактарының байырлыг аялгазын хандыкшыл-биле дыңнаар. Кызыл шөлдү байырлал шинчи кирин шимел каанын көөрге, улуг чаагай болгаш кайгамчык каас-шиник-даа. ГУМ-нуң бажыңының ханаларында — Кызыл тук болгаш Маркстың, Энгельстиң, Ленининиң портреттери. ССРЭ-ниң, эвилелдешкен бүгү республикаларның туктары дээрже кинскин үнген, салгынга чалгып тургулаар. Кремльдиң ханазында—ССРЭ-нин күрүне сүлдези, эвилелдешкен он беш республиканың сүлде демлектери.

Төөгү музейниң бажынының ханазында улуг чурук солун: Ында «Тайбын» дээн сөстү бижээш, ажылчының болгаш колхозчунун овур-хевирин чуруп каан. Ол дээрге, Коммунистиг партияның, Совет күрүнеинің тайбынга ынакшылдыг политиказын көргүзүп турар.

Хүндүлүг аалчылар турар индирлерде — чурттун мурнакчы кижилери, ооң алдарлыг ажылчын ангызының, колхозчу тараачыннарының, интеллигенциязының төлээлекчилери, алдарлыг Совет Чепсектиг Күштернин төлээлекчилери. Оларның дыка хөйүнүн хөректеринде кызымаккай тургузукчу күш-ажыл дээш, Ада-чурттун Улуг дайынынга эрес-маадырлыг чоруктары дээш Төрээн чурттун бедик шаңналдары көстүп турар. База-ла ында — ленинчи партияның хоочуннары, 1905—1907 чылдарның бирги орус революциязының кызыл тугун көдүрген алдарлыг демиселчилериниң төлээлекчилери, 1917 чылдың октябрьда кижи төрелгенинин төөгүзүнге чаа арынны ажытканнарның, хамаатты дайынның тулчуушкуннарынга Советтериниң аныяк республикаларының кажыгаалаан кижилериниң, баштайгы беш чылдарының шалыпчыларының төлээлекчилери турганнар.

Индирлерде — дыка хөй санныг даштыкы аалчылар: он-он чурттарының профэвилелдериниң болгаш ажылчыннар организацияларының төлээлекчилери, хөй-ниитинин сураглыг ажылдакчылары, тайбын болгаш улустар аразынга найырал дээш демиселдин киржикчилери. Ол-ла индирлерге — ССРЭ-де дипломаттыг төлээ черлериниң баштыннары база турганнар.

Эртенгинин 10 шак. Чыылганнар партияның, Совет күрүнеинин удуртукчуларын чүректин ханызындан, дынмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар. Шөлге күчүлүг «Ура!» динмиттелген. Эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев олар мавзолейнин төп индирине үнүп келгеннер. Төп индирде оларнын-биле кады—сураглыг совет шериг начальниктериниң база бар.

СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунун, ССРЭ-нин Министрлер Чөвулелинин совет улуска Майның Бириниң байырының сөстери чаңгыланып турган.

Мөңгүн фанфарлар байырлыг чыскаалдың эгелээниниң дугайын чарлапкан. Ону тун чаа-чаа чеңнишкиннерге, ооң-ооң чурттарының пролетарийлерге, ооң-ооң чурттарының пролетарийлерге, ооң-ооң чурттарының пролетарийл

КОММУНИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ ДЭЭШ

(Төнчүү. Эгези 1-ги арында).

1975 чыл — хөрөөженнериҢ делегей чылы. Байырлалдыг Кызыл шөлден бөгүн бистиҢ чүргүвүстүҢ хөрөөженнери бүгү делегейиҢ хөрөөженнериге изиг байыры чедирап, оларны быжыг тайбыҢы кемгалдарынче, демократияны болган социал дешилгени быжыглаарынче кыйгырып турар.

Кызыл шөлче чүрттүү спортчу чалыы салгалыныҢ чыскаалы шүүжүп эгелээн. ДелегейиҢ хөй-хөй спортчу маргылдаалыларына кайгамчык улуг чедишкиннерни чедип алган совет спортсменнер ам ТиилелгениҢ 30 чылынга турараатканы ССРЭ-иҢ улустарыныҢ VI спартакиадазынга идепкейлиг белеткеени турар.

Совет спортсменнериҢ хүрөөлеҢи чыллыг-на улам калбарып, оларыҢ делегейге харыааалары быжыгып турар, 1980 чылда Москва өөлчеглиг олимпийжи оюнларыҢ пайысылалы болур.

Алдарлыг чемпионнар-биле чергелештир олардыҢ өөлчээ—пайысылалдыҢ уругларыныҢ спортчу школаларыныҢ өөреникчилери базып чоруп турганнар. ЧыскаалдыҢ киржикчилери карак чивеш дээр аразында кайгамчыктыг каас-чараш үгүүзаларны дүрзүлепкеннер. В. И. ЛенининиҢ портредин чураан улуг тукту шар дээрже талыйтыр көдүрүп үндүре берген. Уруглар партияныҢ совет күрүенин удуртукчуларынга чечектерни аппарып тыпсырга, бүгү шөл диҢмиттиг адыш часкаан.

Эге колоннаныҢ марыжыдаа доозулган. Кызыл Шөлче МоскваныҢ күш-ажылчы коллективтери күүлүг чалгыг ышкаш чыскаал-биле кирипкен. Москворецк, Дзержинск, Пролетарск, Ленинск, Краснопресненск, Фрунзе, Свердлов, Баумак, Калинин районнарныҢ ажылчы чоннарыныҢ төлөөлекчилери олардыҢ мурнунда чораан.

НайысылалдыҢ бүдүрүлгечлериниҢ хөй кезин эрткен дөрт айларыныҢ даалгаларын чедишкинниг күүсеткен.

И. А. Лихачев аттыг автозаводтуҢ ажыл-ишчилери эртип турганнар. Ол алдарлыг коллективтиҢ эки ажылын Төрээн чүрттүү бедик шаңналдары—Ленин болган Күш-ажылдыҢ Кызыл Тук орденнер-биле демдеглээн. МайныҢ БириҢге уткуштур пландан ажыг дыка хөй машиналарны кылган болгаш он-он муҢ рубльдиг артык кезектерни бүдүрүп үндүрген.

«Кадыр болгаш маска» заводтуҢ металлургтарыныҢ колонналарынын кырында кызыл туктар кинскип чораан. Чүрткa улам хөй демирни бээринче партиянын кыйгырыынга харылавышаан, олар даазлага немештир 2800 тонна каҢны болгаш прокатты чыл эгезинден бээр кылып үндүргеннер.

Алдарлыг «ТрехгорканыҢ» коллективи шөлче кирипкен. ООҢ коллективи МайныҢ Бирге алдар кылдыр алган социалистиг хүдөөлгезин В. И. ЛенинниҢ төрүттүнген хүнүнден бээр 105 чылынга чедир күүсеткен. Ол хүнге чедир 700 ажылчыннар хуудa беш чылдыҢ онаалдазын боттандырыканнар.

Ленинчи партииныҢ бүгү-ле чүвеин хижинги чаагай, норуунга бараалгадыр кыйгырыы амыдыралда чайгылыш чок боттанып турар. МайныҢ БирниҢ байырлыг чыскаалынга киржикчилери бөгүн партииныҢ Ленинчи Төп Комитединге, ООҢ Политбюрозунга, Леонид Ильич БрежневтиҢ бодунга улустуҢ чаагай чоруунуҢ дугайында үргүлчүүҢ сагыш салыышкыны дээш изиг өөрүп четтиришкинин илередип турарлар.

Чыл саныында-ла Москва улам каас чараш боон бар чыдар. Чүрттаар бажыҢ тудуушкынуҢ хемчээлиниҢ талазыбиле ол делегейге бирги черни эзлеп турар. Москвачылар байырлалдыг бүдүүзүнде муҢмуҢ чаа квартираларныҢ дүлгүүрлерни алганнар. ОларныҢ дыка хөйү Бир дугаар тудуг комбинадынын коллективи тутканы. БүдүрүлгениҢ эҢ эки ажыллакчылары — коммунистиг күш-ажылдыҢ шалыпчылары. РСФСР-ниҢ алдарлыг тудугжулары байырлал колонназы-биле Кызыл шөлдеп чоруп орлар.

НайысылалдыҢ хөөчүн бүдүрүлгелериниҢ бирээзи —революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарыг «Кызыл пролетарий» заводтуҢ колонназы оркестрге уделип алган чорун олур. Бүдүрүлге хемчээлиниҢ болгаш күш-ажылын бүдүрүкчүлүүнүҢ талазы-биле тоску беш чылдыҢ онаалдаларын хуусаа мурнунда күүсеткеш, кызыл-пролетаржилар СЭКП ТК-ныҢ болгаш ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ байырлыг чагаазын алганнар.

Беш чылдыҢ доозукчу чылы, Улуг ТиилелгениҢ 30 чыл оюнуҢ чылы күш-ажылчы алдарлыг эгелээшкиннер-биле байлак. ОларныҢ аразында — Ада-чүрттүҢ Улуг дайынныҢ шөлдериниҢ ээп келбейи барганнарны боттарыныҢ бригадаларынын дөҢзызынга киргеш, оларныҢ нормаларын база күүседири дээш аныяк москвачыларныҢ шимчээшкинни кирип-турар. Ол инициативаны чүрттүҢ бүгү аныяктары эдерген. ВЛКСМ-ниҢ XVII съездизиниҢ делегаты, «Буревестник» каттыжыышкындан чүрттүҢ эҢ эки идик даараксызы И. Скрипникин болгаш П. А. Бабаев аттыг кондитер фабриказынын ажылчыны И. БондареваныҢ соон дарый чүс-чүс аныяк москвачылар ТиилелгениҢ 30 чылынга алдар кылдыр «БодумнуҢ болгаш дайындан келбейи барган эжимниҢ орнунга» деп лозунгнуг шалыпчы эзлегин эрттирип турарлар. СЭКП ТК-ныҢ Чиңгине секретары эш. Л. И. Брежнев оларга болгаш олларныҢ эштерине мынча деп чугаалаан: «СилерниҢ Советтиг Ада-чүрт дээш тулчуушкынларга маадырлыы-биле өлген кижилериҢ чырыгылаачак турааскалын ханыы-биле хүндүлеп, ол маадырларныҢ эрестидим чоруунга шенежир дээш ажылдап турарыңар Ада-чүрттүҢ Улуг дайынныҢ киржикчилериге онза үнелиг бооп турар».

МосквачыларныҢ МайныҢ Бирде марыжы үргүлчүлевишаан. Шөл хенертен часкы ховуу ышкаш апарган — чыскаалчыларныҢ кырынга чаагай тараа сыптары, ак-чайт хөвеҢ бүрүлери, яблоняларныҢ чечектерлиг уннары чалгын турган. МоскваныҢ Ленин орденниг болгаш Күш-ажылчы Кызыл Тук орденниг көдээ ажылагыйынын К. А. Тимирязев аттыг академиязынын колонназы эртип турган. ООҢ доозукчулары амгы үеде колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезиниҢ бүгү адырларында ажылдап турарлар. Ол академия 1971—1975 чылдарда үш муҢ ажыг специалистерни өөредип үндүрген. Тимирязевчилер «ПартииныҢ көдээ ажыл-агый талазы-биле директивларын чедишкиниг күүседир бис!» деп бижээн транспаранттыны тудуп алгаш эрткеннер.

Бо беш чыл—колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезин улам хөгжүдериниҢ талазы-биле партииныҢ айытканы үр хуусалыг программаын боттандырарынга чугула үе-чала болур. Көлөө ажыл-агыйынын кол айтырыы—тараа бүдүрерин көвүдедири шиитпирлээринге улуг чедишкиннер чедип алдынган. Сөөлгү беш чылда ООҢ ортумак ажаап алышкыны 191 миллион тонна болган. Ол дээрге, СЭКП ТК-ныҢ төөгүлүг март (1965 ч.) ПленумунуҢ мурнундагы беш чылда ап турганындан барык бүдүүчартык катап хөй-дүр.

«СЭКП ТК-ныҢ март (1965 ч.) Пленуму—амгы үечалада партииныҢ аграр политиказынын үндезини!» деп бижиктиг транспаранттыны чыскаалчылар тудуп алгаш чораанар.

Чүгле каш саннар бо-дур. Сөөлгү он чыл иштинде чүрткa сүт бүдүрери 1,5 катап, эзт—1,8 катап, чуурга—айдеп ажыг катап көвүдээн. Бедик бүдүрүкчүлүг техниканы көдээге кылын берип турар МоскваныҢ ажылчыныларынын, Москва чоогунуҢ шөлдериниҢ болгаш фермаларынын ажылчыларынын ол чедишкиннерде киргген үлүг база бар.

«Ажылчын ацгыныҢ болгаш колхозчу тараачыныҢ эвилели делгерезин!» деп чүс-чүс лампалар-биле көскү кылдыр сиилбип, бижээн болгаш ылыг бузулбас эвилелдиҢ демдээ — кадыыр-биле маскаы чуруп каан.

Найысылалдын Октябрь районунуҢ төлөөлекчилери Кызыл Шөлге кирип келген. Ол районну өртемниҢ району деп алдап-даа турары чөптүг. П. Н. Лебедев аттыг физика-институтунуҢ, ССРЭ-ниҢ Эртемнер академиязынын химия физиказынын институтунуҢ коллективтери эрткен. Совет эртемденнериҢ бир миллион ажыг кижилиг белүүнүҢ төлөөлекчилери — хоонуннар болгаш аныяктар-даа чаңгыс одуругда деңге базып чоруп турганнар. Колонналарда — академиктер, ССРЭ-ниҢ ЭА корреспондент-кежигүннери, профессорлар — Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарынын лауреаттары. Олар Ада-чүрттүҢ чечектелиишкини дээш эртем-техниктиг дешилгени дүргеделиринге, коммунистиг иитилелди тургузарынын эрге-ажыктарынга боттарынын чогаадыкчы ажыл-чорудулгазын бараалгатканнар.

ИнституттарныҢ, лабораториялариҢ, төлевилел болгаш конструктор организацияларынын коллективтери «Эртемни—бүдүрүлгеге» деп лозун-биле ажылдап турарлар. НайысылалдыҢ Орджоникидзе аттыг болгаш «Кызыл пролетарий» деп станок тудуушкун заводтарынын ажыл-ишчилери-биле москвачы эртемденнериҢ дем каттыштырылгазы үре-түүнелдиг хөгжүп турар. Май БириҢ колониаларынга эртем ажылдакчылары болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниҢ ажылчыныры кожа базып орар чорук ооҢ-биле тайылбырлаттынар.

«Совет уран чүүлүн тугун бедик тудаал!»—найысылалдын чурукчулары, чогаалчылары, артистери, композиторлары, кинематографистери ыңдыг кыйгырыглыг чыскаалып үнгеннер. Советтер чүрттүүнүҢ социалистиг реалисчи уран чүүлү бүгү диптерде калбаа-биле билдингир. БистиҢ алдарлыг коллективтериниске болгаш күүседикчилериниске бүгү планета адыш часкап турар.

Кызыл Шөлге байырлал чыскаалы ийи шак ажыг эртип келген. МосквачыларныҢ Май БириҢге чыскаалы партия биле УлустуҢ чаңгыс эвиниҢ, беш чылдыҢ онаалдаларын чедишкиниг күүселир, СЭКП-ниҢ XXIV съездизиниҢ төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа иш-үүлелерни бүдүрерин чедип алыр дээш совет кижилериҢ шиитпирлиг чоруунуҢ хайныышкыныг херечизи болган.

Т. АККУРАТОВА, И. ВЕКСЛЕР, Б. ГРИЩЕНКО, В. КУЛИКОВ, А. РЖЕШЕВСКИЙ.

ТЫВА ЧЕРГЕ МАЙ 1-НИ БАЙЫРЛААНЫ

(Төнчүү. Эгези 1-ги арында).

Колонналар шүүжүп орган. Кызыл туктар, лозуңнар болгаш чуруктар, каас-кинек кеттинген кижилер кудумчу долган. Салыг бүдүрүлгелериниҢ, № 62 КМК-ныҢ, № 12 школаныҢ, коммунал ажыл-агыйынын, «Көк-Тей» совхозтуҢ болгаш өске-даа организацияларынын колонналары эртип турган.

Чыскаалган чон школа чанында шиметтинген шөлге келген. Май 1-ниҢ байырлалынга турааскаатканы чыскаалга райкүүскомуҢ даргазы А. Бакулин чүве чугаалаан. «Көк-Тей» совхозта күш ажаакчызы Валентина Оканкина, № 12 КМК-ныҢ ажылчыны Сарыглар Адый-оол олар чылган чонга байыр чедирип, чүве чугаалаанар. «Көк-Тей» совхозта күш ажаакчызы Наталья Ооржак, «Сүүлак» совхозтуҢ механизатору Дмитрий Килин, коммунал ажыл-агый черниҢ ажылчыны Екатерина Офищева болгаш өске-даа мурнакчыларныҢ аттары индирден чоргаары-биле дыңнаалын турган.

Байырлыг чыскаалдыҢ соонда чоннуҢ массалыг оюн-тоглаазы, кино, концерт улажы берген.

Ак-Довурак

Үлетпүрлүг Ак-Довурактың ажылчы чоннары Бүгү-делегейниҢ күш-ажылчы кижилериниҢ байырлалы — Май 1-ни күш-ажылчы болгаш политиктиг бедик көдүрүүшкүнбиле демдеглеп эрттирген.

Байырлалдың бүдүүзүнде хоорайныҢ ажылчы чоннарының митингизи болган. Аңаа СЭКП обкомунуҢ, Тыва АССР-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ, облпрофчөвүлелдиҢ болгаш ВЛКСМ обкомунуҢ шилчиир Кызыл тугун бирги кварталдың социалистиг чарыжынга тиилекчи болган ак-довуракчыларга байырлыг байдалга тывыскан.

Майның 1-де хоорайның стадионунга ажылчы чоннарның байырлыг чыскаалы эгелээн. Хоорай СоветиниҢ күүскомунуҢ даргазы З. Ф. Манчина ыылганнарга байыр чедирген соонда, чыскаал эгелээн. Ону спортсменнер ажыткан. ООҢ дараазында школачыларның соон дарый хоорайның мурнакчы бүдүрүлгелериниҢ коллективтериниҢ колонналары эрткен.

Байырлыг чыскаал соонда спортчу оюнар болган.

Хову-Аксы

Тайбыңның, күш-ажылдың байырлалы Май 1-ни Тываның база бир үлетпүр төөгү болур Хову-Аксы суурнуҢ чүрттакчы чону онза байырлыг көдүрүүшкүн-биле демдеглээн. Бүгү делегейниҢ ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү—Май 1-ни алган-йөрээген лозуңнар, транспарантылар, плакаттар тутканы, чыскаалче үнген чонга «Тыва кобальт» тудуг эргелелиниҢ партком секретары В. Жестовский байыр чедирип, чүве чугаалаан.

Байырлыг колонналар шимчепкен. Оларның мурнуку одуруунда чидиг кызыл галстуктарлыг пионерлер, школачылар бир деҢ базып органнар. Аныяк салгалдың соон дарый комбинаттың коллективтериниҢ ортузунда калбарган социалистиг чарыштың тиилекчилери — энергия цехиниҢ ажылчыннары эрткен ол колоннага улаштыр бо чылдың дөрт айларының планныг онаалдаларын долузу-биле күүсеткен даг цехиниҢ төлөөлери чоруп органнар.

Оларның аразында руда тывар талазы-биле эрткен айларның планын апрель 7-де күүседипкен В. МитустуҢ бригадазының кежигүннери, боттарының хууда планнарын хуусаа бетинде күүсеткилээн дагжылар Г. Дербенев, М. Монгуш болгаш өскелердаа чораан. Чыскаалганнарның дараазында колонналарынга байырлыг шинчи-биле кеттиннипкен геологтар, тудугжулар, автотранспорт ажылдакчылары болгаш комбинаттың ажылчыннары эрткен.

ХүнүҢ ийиги чартында спортчу маргылдаалар болган.

Таңды

Частың байырлалынга турааскаатканы байырлал хуралдары апрель 30-де Бай-Хаакка, районнуҢ суурлар бүрүзүнге болуп эрткилээн. Күш-ажылдың частың байырлалын Таңды районнуҢ тараажылары, малчыннары күш-ажылчы чедишкиннерлиг уткаан. Район доозукчу чылдың бирги кварталында күрүнеге эзт, сүт садарының планын ажыг күүсеткен. Часкы тарылгага белеткелдер хайныыкан. Бо дугайын байырлалдың уткулга хуралдарынга демдеглээннер.

Бай-Хаак суурнуҢ чүрттакчылары Май 1-ниҢ чыскаалынче байырлал шинчи-биир кеттинген, каткы-хөглүг, ыры-шоорлуг үнген. Олар СЭКП-ниҢ XXIV съездизиниҢ төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарының кыйгы-лозуңнарын чоргаарал-биле тудуп алган чораанар.

Район төвүнүҢ бүдүрүлге, албан организация черлериниҢ, школачыларының хөй кижи киржикчилиг байырлыг чыскаалдары улуг көдүрүүшкүн-биле эрткен. Колоннада—Таңды райпозунуҢ коллективи. Бо коллективтиҢ ажыл-ишчилери частың байырлалын күш-ажылчы чедишкиннерлиг уткуп, бирги кварталда районнуҢ садыг организацияларының социалистиг чарыжынга эки көргүзүглерлиг болуп, СЭКП райкомунуҢ болгаш райкүүскомнуҢ шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Каа-Хем

ДелегейниҢ ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү—Май 1-ниҢ чыскаалынче Сарыг-Сеп суурнуҢ чүрттакчылары чаңгыс кижи дег үнген. Партииның, чазактың удуртукчуларының портреттерин, транспарантыларны, лозуңнарны туткан чыскаалган чон партия райкомунуҢ, райкүүскомнуҢ бажыңының чанында кудумчуну дола берген.

Чыылганнарга СЭКП Каа-Хем райкомунуҢ бирги секретары Н. П. Федоров байыр чедирип, чүве чугаалаан.

Ажылчы чоннарның чыскаалы эгелээн. Ону спортсменнер колониазы ажыткан. ООҢ дараазында школачыларның, бо чылдың бирги кварталында социалистиг чарыштың тиилекчизи — Сарыг-СептиҢ ыяш ажыл-агый черниҢ болгаш өске-даа коллективтериҢ колониалары эрткен.

Чыскаал сөөлүнде спортчу маргылдаалар болган.

Апрель 30-де районнуҢ кайы-даа ажыл-агыйларынга, коллективтеринге байырлалды уткаан хуралдар улуг көдүрүүшкүн-биле эрткилээн.

Улуг-Хем

Ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү—Май 1-ни Улуг-Хем районга калбаа-биле демдеглээн.

Район төвүнге, совхозтарга апрель 30-де ажылчы чоннуҢ төлөөлериниҢ байырлыг хуралдары эрткилээн. Шагаан-Арыгның Культура бажыңынга болган байырлыг хуралга Май 1-ниҢ дугайында илеткелди Улуг-Хем райкүүскомунуҢ даргазы Д. С. Куулар кылган. Хуралдың киржикчиларинге автотранспорт бүдүрүлгезиниҢ бот-тывынгыр уран чүүл коллективи концерт көргүскен.

Шагаан-Арыг хоорайның ажылчы чоннарының Май 1-ге турааскаатканы чыскаалы эртенгинин 10 шакта эгелээн. МотоциклистериҢ, чадаг-тергежилериҢ колониазы чыскаалды ажыктан. Янзы-бүрү өөнүг чечектер дег каас-чараш кеттинген хоорай школачылары шөлдү эзлепкен. ООҢ дараазында районга социалистиг чарыштың тиилекчизи —СЭКП райкомунуҢ болгаш райкүүскомунуҢ шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан № 586 механизастаттынган колоннаның тудугжулары эрткен. Олар Май 1-ниҢ байырлалынга төлептиг ужуражып, дөрт айларның планныг онаалдазын күүсеткен. Автотранспорт бүдүрүлгезинин, «Сельхозтехника» салбырының, саржат заводунуҢ болгаш өске-даа бүдүрүлгелериниҢ, албан организацийларының колонналары чыскаалга киришкен. Улуг башкы В. И. ЛенинниҢ, Коммунистиг партииныҢ болгаш Совет күрүенин удуртукчуларының портреттерин, лозуңнарны, транспарантыларны, туктарны чыскаалдың киржикчилери тудуп алгаш, бедик көдүрүүшкүннүг эрткен.

Чөөн-Хемчик

Частың байырлалын районнуҢ ажыл-ишчилери күш-ажылчы чедишкиннер-биле уткаан: күрүнеге эзт, сүт садарының болгаш продукция сайгарарының квартал планнары чедишкиниг күүсеттинген.

Апрель 30-де районнуҢ Культура бажыңынга Май 1-е турааскаатканы байырлыг хуралга райкүүскомнуҢ даргазының оралакчызы М. А. Данилов илеткел кылган.

Май 1-де район төвүнүҢ ажылчы чонунуҢ байырлыг чыскаалы болган. Туктар, транспарантылар туткан байырлал колониаларын район төвүнүҢ школачылары эгелээн, ООҢ соонда районнуҢ бүдүрүлге коллективтериниҢ, ажылчы чоннарның төлөөлекчилери. Чыскаал соонда спорттуҢ национал хевирлеринге маргылдаалар болган.

Май 1-ниҢ байырлалынга турааскаатканы байырлыг хуралдар, спортчу маргылдаалар, бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниҢ концерттери районнуҢ колхоз, совхозтарынга, суурларынга болуп эрткилээн.

Май байырлалынга чедир чөөн-хемчакчилер 22 муҢ гектар черниҢ шык базырыышкынын добскан болгаш 3,5 муҢ гектар черни суттарган.

Бии-Хем

Каас-коя кеттинген, каткы-хөглүг турачылар эртенгиниҢ он шак четпээнде-ле хоорайның төвүнде Ленин шөлүнге чыглып эгелээннер. Олар холларында Коммунистиг партииныҢ, Совет күрүенин үидезилекчизи В. И. ЛенинниҢ, Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың удуртукчуларының портреттери, лозуңнар, транспарантылар, туктар туткулаан.

Хоорайның ажылчы чоннарының Май 1-ге турааскаатканы чыскаалы 10 шакта эгелээн. Каткы-хөглүг, ыры-шоорлуг хоорай школаларының өөреникчилери чыскаалды баштап алгаш келген. ООҢ соонда школаларны, совет күрүенин удуртукчуларынга чечектерни аппарып тыпсырга, бүгү шөл диҢмиттиг адыш часкаан.

Эге колоннаның марыжыдаа доозулган. Кызыл Шөлче Москванын күш-ажылчы коллективтери күүлүг чалгыг ышкаш чыскаал-биле кирипкен. Москворецк, Дзержинск, Пролетарск, Ленинск, Краснопресненск, Фрунзе, Свердлов, Баумак, Калинин районнарның ажылчы чоннарының төлөөлекчилери олардың мурнунда чораан.

Найысылалдың бүдүрүлгечлериниҢ хөй кезин эрткен дөрт айларның даалгаларын чедишкиниг күүсеткен.

И. А. Лихачев аттыг автозаводтуҢ ажыл-ишчилери эртип турганнар. Ол алдарлыг коллективтиҢ эки ажылын Төрээн чүрттүҢ бедик шаңналдары—Ленин болгаш Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнер-биле демдеглээн. МайныҢ БириҢге уткуштур пландан ажыг дыка хөй машиналарны кылган болгаш он-он муҢ рубльдиг артык кезектерни бүдүрүп үндүрген.

«Кадыр болгаш маска» заводтуҢ металлургтарыныҢ колониаларының кырында кызыл туктар кинскип чораан. Чүрткa улам хөй демирни бээринче партиянын кыйгырыынга харылавышаан, олар даазлага немештир 2800 тонна каҢны болгаш прокатты чыл эгезинден бээр кылып үндүргеннер.

Алдарлыг «Трехгорканың» коллективи шөлче кирипкен. ООҢ коллективи МайныҢ Бирге алдар кылдыр алган социалистиг хүдөөлгезин В. И. ЛенинниҢ төрүттүнген хүнүнден бээр 105 чылынга чедир бээр 105 чылынга чедир күүседипкен. Ол хүнге чедир 700 ажылчыннар хуудa беш чылдың онаалдазын боттандырыканнар.

Ленинчи партииныҢ бүгү-ле чүвеин хижинги чаагай, норуунга бараалгадыр кыйгырыы амыдыралда чайгылыш чок боттанып турар. МайныҢ БирниҢ байырлыг чыскаалынга киржикчилери бөгүн партииныҢ Ленинчи Төп Комитединге, ООҢ Политбюрозунга, Леонид Ильич БрежневтиҢ бодунга улустуҢ чаагай чоруунуҢ дугайында үргүлчүүҢ сагыш салыышкыны дээш изиг өөрүп четтиришкинин илередип турарлар.

Чыл саныында-ла Москва улам каас чараш боон бар чыдар. Чүрттаар бажыҢ тудуушкынуҢ хемчээлиниҢ талазыбиле ол делегейге бирги черни эзлеп турар. Москвачылар байырлалдың бүдүүзүнде муҢмуҢ чаа квартираларның дүлгүүрлерни алганнар. ОларныҢ дыка хөйү Бир дугаар тудуг комбинадының коллективи тутканы. БүдүрүлгениҢ эҢ эки ажыллакчылары — коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары. РСФСР-ниҢ алдарлыг тудугжулары байырлал колониазы-биле Кызыл шөлдеп чоруп орлар.

Найысылалдың хөөчүн бүдүрүлгелериниҢ бирээзи —революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарыг «Кызыл пролетарий» заводтуҢ колониазы оркестрге уделип алган чорун олур. Бүдүрүлге хемчээлиниҢ болгаш күш-ажылын бүдүрүкчүлүүнүҢ талазы-биле тоску беш чылдың онаалдаларын хуусаа мурнунда күүсеткеш, кызыл-пролетаржилар СЭКП ТК-ныҢ болгаш ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ байырлыг чагаазын алганнар.

Беш чылдың доозукчу чылы, Улуг ТиилелгениҢ 30 чыл оюнуҢ чылы күш-ажылчы алдарлыг эгелээшкиннер-биле байлак. ОларныҢ аразында — Ада-чүрттүҢ Улуг дайынныҢ шөлдериниҢ ээп келбейи барганнарны боттарыныҢ бригадаларынын дөҢзызынга киргеш, оларныҢ нормаларын база күүседири дээш аныяк москвачыларныҢ шимчээшкинни кирип-турар. Ол инициативаны чүрттүҢ бүгү аныяктары эдерген. ВЛКСМ-ниҢ XVII съездизиниҢ делегаты, «Буревестник» каттыжыышкындан чүрттүҢ эҢ эки идик даараксызы И. Скрипникин болгаш П. А. Бабаев аттыг кондитер фабриказынын ажылчыны И. БондареваныҢ соон дарый чүс-чүс аныяк москвачылар ТиилелгениҢ 30 чылынга алдар кылдыр «БодумнуҢ болгаш дайындан келбейи барган эжимниҢ орнунга» деп лозунгнуг шалыпчы эзлегин эрттирип турарлар. СЭКП ТК-ныҢ Чиңгине секретары эш. Л. И. Брежнев оларга болгаш олларныҢ эштерине мынча деп чугаалаан: «СилерниҢ Советтиг Ада-чүрт дээш тулчуушкынларга маадырлыы-биле өлген кижилериҢ чырыгылаачак турааскаалын ханыы-биле хүндүлеп, ол маадырларныҢ эрестидим чоруунга шенежир дээш ажылдап турарыңар Ада-чүрттүҢ Улуг дайынныҢ киржикчилериге онза үнелиг бооп турар».

МосквачыларныҢ МайныҢ Бирде марыжы үргүлчүлевишаан. Шөл хенертен часкы ховуу ышкаш апарган — чыскаалчыларныҢ кырынга чаагай тараа сыптары, ак-чайт хөвеҢ бүрүлери, яблоняларныҢ чечектерлиг уннары чалгын турган. МоскваныҢ Ленин орденниг болгаш Күш-ажылчы Кызыл Тук орденниг көдээ ажылагыйынын К. А. Тимирязев аттыг академиязынын колониазы эртип турган. ООҢ доозукчулары амгы үеде колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезиниҢ бүгү адырларында ажылдап турарлар. Ол академия 1971—1975 чылдарда үш муҢ ажыг специалистерни өөредип үндүрген. Тимирязевчилер «ПартииныҢ көдээ ажыл-агый талазы-биле директивларын чедишкиниг күүседир бис!» деп бижээн транспаранттыны тудуп алгаш эрткеннер.

Бо беш чыл—колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезин улам хөгжүдериниҢ талазы-биле партииныҢ айытканы үр хуусалыг программаын боттандырарынга чугула үе-чала болур. Көлөө ажыл-агыйынын кол айтырыы—тараа бүдүрерин көвүдедири шиитпирлээринге улуг чедишкиннер чедип алдынган. Сөөлгү беш чылда ООҢ ортумак ажаап алышкыны 191 миллион тонна болган. Ол дээрге, СЭКП ТК-ныҢ төөгүлүг март (1965 ч.) ПленумунуҢ мурнундагы беш чылда ап турганындан барык бүдүүчартык катап хөй-дүр.

«СЭКП ТК-ныҢ март (1965 ч.) Пленуму—амгы үечалада партииныҢ аграр политиказынын үндезини!» деп бижиктиг транспаранттыны чыскаалчылар тудуп алгаш чораанар.

Чүгле каш саннар бо-дур. Сөөлгү он чыл иштинде чүрткa сүт бүдүрери 1,5 катап, эзт—1,8 катап, чуурга—айдеп ажыг катап көвүдээн. Бедик бүдүрүкчүлүг техниканы көдээге кылын берип турар МоскваныҢ ажылчыныларынын, Москва чоогунуҢ шөлдериниҢ болгаш фермаларынын ажылчыларынын ол чедишкиннерде киргген үлүг база бар.

«Ажылчын ацгыныҢ болгаш колхозчу тараачыныҢ эвилели делгерезин!» деп чүс-чүс лампалар-биле көскү кылдыр сиилбип, бижээн болгаш ылыг бузулбас эвилелдиҢ демдээ — кадыыр-биле маскаы чуруп каан.

Найысылалдың Октябрь районунуҢ төлөөлекчилери Кызыл Шөлге кирип келген. Ол районну өртемниҢ району деп алдап-даа турары чөптүг. П. Н. Лебедев аттыг физика-институтунуҢ, ССРЭ-ниҢ Эртемнер академиязынын химия физиказынын институтунуҢ коллективтери эрткен. Совет эртемденнериҢ бир миллион ажыг кижилиг белүүнүҢ төлөөлекчилери — хоонуннар болгаш аныяктар-даа чаңгыс одуругда деңге базып чоруп турганнар. Колониада — академиктер, ССРЭ-ниҢ ЭА корреспондент-кежигүннери, профессорлар — Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарынын лауреаттары. Олар Ада-чүрттүҢ чечектелиишкини дээш эртем-техниктиг дешилгени дүргеделиринге, коммунистиг иитилелди тургузарынын эрге-ажыктарынга боттарынын чогаадыкчы ажыл-чорудулгазын бараалгатканнар.

ИнституттарныҢ, лабораториялариҢ, төлевилел болгаш конструктор организацияларынын коллективтери «Эртемни—бүдүрүлгеге» деп лозун-биле ажылдап турарлар. Найысылалдың Орджоникидзе аттыг болгаш «Кызыл пролетарий» деп станок тудуушкун заводтарының ажыл-ишчилери-биле москвачы эртемденнериҢ дем каттыштырылгазы үре-түүнелдиг хөгжүп турар. Май БириҢ колониаларынга эртем ажылдакчылары болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниҢ ажылчыныры кожа базып орар чорук ооҢ-биле тайылбырлаттынар.

«Совет уран чүүлүн тугун бедик тудаал!»—найысылалдың чурукчулары, чогаалчылары, артистери, композиторлары, кинематографистери ыңдыг кыйгырыглыг чыскаалып үнгеннер. Советтер чүрттүүнүҢ социалистиг реалисчи уран чүүлү бүгү диптерде калбаа-биле билдингир. БистиҢ алдарлыг коллективтериниске болгаш күүседикчилериниске бүгү планета адыш часкап турар.

Кызыл Шөлге байырлал чыскаалы ийи шак ажыг эртип келген. МосквачыларныҢ Май БириҢге чыскаалы партия биле УлустуҢ чаңгыс эвиниҢ, беш чылдың онаалдаларын чедишкиниг күүселир, СЭКП-ниҢ XXIV съездизиниҢ төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа иш-үүлелерни бүдүрерин чедип алыр дээш совет кижилериҢ шиитпирлиг чоруунуҢ хайныышкыныг херечизи болган.

Т. АККУРАТОВА, И. ВЕКСЛЕР, Б. ГРИЩЕНКО, В. КУЛИКОВ, А. РЖЕШЕВСКИЙ.

Кызыл хоорайга ажылчы чоннарның Май 1-де чыскаалының үеви.

О. ОХЕМЧИК биле А. СОДУНАМНЫҢ фотолары.

Чарыштыг ажыл-агыйларда

Кварталдыын түңнээн

Көк-Тей, Кара-Булуң фермалары каш чыл улаштыр арызында чарыштыг ажылдап келген. Чарыштың түңнелин квартал санында үндүрүп, арга-дуржулгазын солчуру-биле саанчылар бот-боттарынче аалдажып барып турганындан хөй ажыктыг чүүлдер чедип алдыган: фермаларда сүт саалдазы көвүдээн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү белээн. Ийи ферма коллективиниң чарыжы түгле саанчыларны эвес, а харын-даа ийи совхозтарның ажыл-ишчилерин деминг ажылдаар кылдыр чоокшулаштырган.

Доозукчу чылдың планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседири, малдан алыр продуктуларны бүдүрери болгаш ону күрүнеге саларын көвүдедири-биле 1975 чылда ол чарышты фермалардан ажыл-агыйларынынче шилчиткен.

Доозукчу чылдың бирги кварталының түңнелдерин үндүрери-биле ацаа тураскаатканы хурал ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң Кара-Булуң салбырында болуп эткен. Ында көдээ клубка ферманың саанчылары, кадарчылар, бызаа ажалкчылары механизаторлар чыглып келген. Оварның арызында «Көк-Тей» совхозтуң төлөөлери: кол зоотехник, партбюро секретары В. Гаврилова, мурнакчы саанчы Т. Конобеевская, механизатор В. Будаев олар бар. Чарыштың арбитрлери база ында.

— «Көк-Тей» совхоз-биле арависта организастаан чарыжыстың бирги кварталда түңнелдерин үндүрери-биле чыглып келдивис—деп, ССРЭ-ниң 50 чыл аттыг совхозтуң директору В. Н. Кожушко чугаалаш, ажыл-агыйның амгы байдалдарынга доктааган. Ооң соонда чарыштыг ажыл-агыйларның кол зоотехниктери В. Гаврилова, В. Чубик олар бирги кварталдың планныг онаалдаларын күүседир дээш, ол совхозтарның ажыл-ишчилериниң кылган ажылдарының дугайын дыңнаткан.

Чарыштыг ийи совхозтарның ажыл-ишчилериниң малдан алыр продуктуларны доозукчу чылдың бирги кварталында күрүнеге саларының планнарын канчаар күүседкенин деңнеп көрээлиңер:

көргүзүтлери	«Көк-Тей» совхоз			ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз		
	планы	сатканы	хуузу	планы	сатканы	хуузу
Эзт (тонна-биле)	35	52	150	50	101,4	202,8
Сүт (тонна-биле)	160	163,7	102,3	506	437,3	86,6

Бирги кварталда күрүнеге эзт садарының планыг онаалдаларын чарыштыг совхозтар кэйызы-даа ажыр күүседкени өөрүнчүг. Сүт садарының планын ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз 86,6 хуу күүседкен, азы күрүнеге 67,7 тонна сүт өрелиг арткан.

Агаар-бойдустуң эткен чылгы каңдаашкынныг байдалы республиканың ажыл-агыйларының мал чеми белеткеп алырынга шаптыкты таварыштырганы билдингир. Ынчалзадаа ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз эткен чылын белеткеп алза чогуур мал чеминден силостуң 17, бөдүүн мал чеминиң 26, холуксаалыг чемнерниң 30-не хуузун белеткеп алган. Ооң түңнелинде кыштаглаашкын бо совхозта берге бай далга эткен. Түгле бирги кварталда бо ажыл-агыйдан 49 баш мыйыстыг бода мал, ооң иштиндеи 41 бызаа, 65 баш шээр мал өлүп хораан. Мал чемниң четпес болганындан бирги кварталда күрүнеге 225 баш мыйыстыг бода малды семирти азырал чокка дужааган. Күрүнеге дужаар малдың ортумак дириг деңзизин 350 килограммдан кудулатпас деп совхозтуң социалистиг хүлээлгелеринде айытканы турбуже, дужааттынган малдың хөй кезин 316 килограммдан ашпас болган. Арган деңгел-күштүг мыйыстыг бода малды хөйүү сатканындан бо совхозтуң инек малы турза чогуурунга 117 баш четпес апарган. Аныяк малдың хонукта ортумак немелде деңзизи бо совхозта 316 грамм болуп турар. Бирги кварталда инек бүрүзүнден 474 кг сүт саап алган, азы эткен чылдың ол үезинде турганындан 130 кг эвээш болган.

Эткен чылдың бирги кварталында межегейжилер күрүнеге эзт садар планын 121,2, а сүттүүн — 114,8 хуу күүседкенин айтырга-ла оларның бо чылын четпес ажылдааны илдең-дир.

Техника септелгезиниң-даа, шөлдерже организиктиг чемишчидилгелер төгериинн-даа талазы-биле ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхоз «Көк-Тейдеп» бирги кварталда чыдып калган. Тракторларны, трактор аңдазыннарын, сеялкаларны «Көк-Тей» совхоз ол-ла дараалашкаа-биле 87,5; 100, 90 хуулларга күүседкен турда, ССРЭ-ниң 50 чыл аттыг совхоз — 75, 100, 55 хуулларга септээн. Ылаңгыя сеялкалар септээр талазы-биле ажылды бо совхозта багай организастаан.

Бедик дүжүттү өстүрериниге чемишчидилгелериң ролю улуг. Эткен чылдың 1 кварталында ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң тарылга шөлдериниге 2000 тонна органиктиг чемишчидилге төктүнген турда, бо чылын ол сан түгле 1000 тонна болган. А көк-тейжилер доозукчу чылдың дүжүдүнге 7038 тонна органиктиг чемишчидилгени бирги кварталда төккен.

Ол совхозтарның хову бригадаларының дерилгези багай эвес, механизатор кадрлар-биле бүрүн хандыртынган. ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң ховуларында шык базырышкыны организастыг чоруп турар, а көк-тейжилер часкы ховуажылдарынга киржир бүгү техниказын ховуларында чедирип алган, тарып кириверинге шуут белен.

Күрүнеге эзт, сүт садарының талазы-биле планныг онаалдаларын көк-тейжилер ажыр күүседип, эрестиг ажылдаан. Эткен кандаашкынныг чылда көк-тейжилер малга четчир чем курлавырын тургузар дээш кызымак ажылдап, мурнында чылларда белеткеттинген саваңны болгаш өске-даа бөдүүн мал чемнерин үчүн ап, ону кыжын хумагалыг чарыгдаан. Фермада мал чеми белеткээр цех малдың хонукта дириг деңзизин, инектериң сүткүр чоруун бедидериңе улуг дузаны чедирген. Бөдүүн мал чемнерин (саваңны, хыыргыышты) ылбыралыр хайындырып, концентраттар-биле холуп берип турар. Ооң уламыдан молдургаларының хонукта ортумак немелде деңзизи бо ажыл-агыйда 458 грамм, азы межегейлериниден 142 грамм хөй. Квартал дургузунда инек бүрүзүнден 544 кг сүт саап алдынган.

Чарыштыг ажыл-агыйларның кайызында-даа мурнакчылар хөй. «Көк-Тей» совхозтуң мурнакчы саанчылары бирги кварталда инек бүрүзүнден 811 кг сүт саап алган Т. Конобеевская, 719—729 кг сүт сагган. Н. Ооржак, А. Гусакова, механизаторлар И. Баяндин, В. Будаев; ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозта саанчылар Е. Новиченко, В. Релель, тарып боозадыкчы М. Мартыненко болгаш оон-даа өскелерни чоргаарал-биле алап турар.

Ажыл-агыйларның аразында чарыжын бирги кварталда түңнээш, «Көк-Тей» совхозту тиилекчи кылдыр саналаан.

Түңнел үндүрген хуралга аалчылардан Т. Конобеевская, В. Будаев, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтан М. Мартыненко, зоотехник Ф. Семиранова олар боттарының ажылының арга-дуржулгазын чылганнарга сонуургаткан.

Бо ийи ажыл-агыйның чарыжын түңнээр арбитрлериң бирээзи— республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозу болгай. Ынчалза-даа көдээ ажыл-агыйны харыылап турар бо улуг организация чарыштың дээштиг чоруун чедип алыр талазы-биле түгле четпес ажылдап турар эвес, а ооң түңнелин үндүрериниге безин киришпейн турарын маңаа айтыр херек. Квартал түңнелин үндүрер үе чоокшулап орда, бо министерствонуң харыысалгалыг ажылдакчылары ынаар баарындан ойталап, бот-боттарынче чуүй кагжын турда-ла үе эткен.

Арбитриңң харыысалгазы улуг. Чарыштырын алган совхозтарының чарыжын түңнээриңге киржир хүлээлгезин утпазын Көдээ ажыл-агый министерствозунуң чарышты харыылап турар ажылдакчыларынга сагындырары артык эвес.

М. КАЛЧАН,

«Шыныың» тускай корр.

МОСКВА. Тоску беш чылдың баштайгы хүннериндеи тура Киров аттыг заводтуң ажылчыннары шалыпчы ажылдап, социалистиг чарыштың эгелекчилери болган бедик адын салбайн турар.

Диночулар бирги кварталдың планныг онаалдаларын чедиишкиниг күүседкеш, пландан ажыр 400 муң рубльдиң продукциязын бүдүргеннер. Продукция бүдүрүлгези эткен чылдың бо үезинге бодаарга, 10 хуу ажыр күүседтинген.

ЧУРУКТА: аппарат цехиниң эң эки ажылдыг бригадазы ажыл үезинде. Ол бригаданың кежигүннери коммунистер А. И. Козлов, Н. М. Аменин, бригадир В. К. Суворов, Н. А. Муравьев база комсомолчу А. П. Семенов олар ажылдап турлар.

В. КОШЕВОЙНУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ТАРЫЛГА ЭЭЛЧЕШТИРИЛГЕЗИ

Тоску беш чыл планының доозукчу чылында республиканың чер ажылдыгларының кол сорулгазы болза, бүгү-ле көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидериниң аргазы-биле чер ажылының продукциязын бүдүрери көвүдедири болур. Ынчаарга чер ажылының культуразын бедидер талазы-биле хемчеглериниң системазында эң чугула черии шын тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдип адыры ээлеп турар. Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрери көвүдериңге, а ол ышкаш черниң үнүш-дүжүткүрүн бедидериңге тарылга ээлчештирилгезиниң экономиктиг, организастыг болгаш агротехниктиг ролю улуг.

Тарылга ээлчештирилгезиниң системазын ажыл-агыйга шиңгээдир чорук чер ажыглалынга корум-чурумну тургузарының, бок үнүштерни узуткаары, көдээ ажыл-агый культураларының хоралакчылары-биле база аарыглары-биле демиселди чорудары, шөлдерге өлшыкты сиңирери болгаш хевээр арттырары, хөрзүнү культуржудары, ону хат база суг үрээр чорукту баш удур болдурбазы дээн ышкаш ындыг чугула айтырыгларны бүрүнү-биле дүрген шиитпирлээриниң болдунар аргазын бээр.

«Кызыл тараачын», «Күш-ажылдың хостуу», «Саян», «Көк-Тей» совхозтарның, «Тиилелге», «Хадың» колхозтарның кол агрономнары чогумчалыг тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдин алырын чогаадыкчы ёзу-биле көрүп турарлар. Тарылга ээлчештирилгези кандыг ажыкты берип турарын «Кызыл тараачын» совхозтуң, «Тиилелге» колхозтуң база республиканың өске-даа чамдык ажыл-агыйларының чижээнден тодаргай көрүп болур. «Кызыл тараачын» совхозка, «Тиилелге» колхозка тарылга ээлчештирилгезин шиңгээткеннен бээр дөрт чыл эткен. Ооң түңнелинде, агаар-бойдустуң байдалы таарымча чок болган 1974 чылда безин «Тиилелге» колхозка гектардан тарааның 8,3 центнер, «Кызыл тараачынга»—14,8 центнер дүжүдүн алган. Ынчаарга олар-биле кожа турып турар, тарылга ээлчештирилгезин шиңгээтпээн ажыл-агыйлар гектардан дыка эвээш дүжүттү алгылаан. Ол ышкаш «Сукпак», ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтар киирген тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдип алырынга база улуг қичээнгейни салып турар.

Ынчалзажок үр үениң дургузунда республиканың дыка хөй колхозтары, совхозтары киирген тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдин алырының айтырыгларынга чогуур кичээнгейни салбайн турары хараадаңчыг. Ол чорук черии система чок ажыглаарынга, а ындыг болганда, дүжүттү чедир албазыңа чедирип турар. Бүдүрүлге-сан планнарын тургузарда, тарылга шөлдерни тарылга ээлчештирилгезинге киирериниң планы-биле дүүштүрбейн турар. Ооң уламыдан көдээ ажыл-агый культураларын шың дараалаштыр тарыырының агротехниктиг үндезиннери хажыттының, тарылга ээлчештирилгезиниң доктаатты-нган кызыгаардары барымдаалаттынмайн турар. Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң колхоз, совхозтарында байдал ындыг. Районнуң ажыл-агыйларының кол агрономнары 1975 чылдың бүдүрүлге-сан планнарын кылып турган, эткен чылдың тарылга шөлүн чаа ажыл-агый чылының планынга анаа-ла дүжүрүн бижип каан болган. Ынчаарга түгле ийи ай эткенде, райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргеделиниң кол агроному А. Петров ону эскерип кааш, тарылга шөлдериниң структуразын эде көөр дугайында айтырыгны тургузун эгелээн. Ону чаңгыс бо чылын ынчаар кылып турар эвес. Ооң уржуу-биле Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-агыйларынга соолгу чылдарда хөрзүүнүң үнүш-дүжүткүрү дыка кудулаан, шөлдерин бок үнүштер дуй үнген, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдү харык чок апарган.

Чамдык ажыл-агыйларга тарылга ээлчештирилгезин киирген-ниң баштайгы чылларында чедип алдыган түүлдер амгы үениинден бедик болуп турган. Ол дугайын фактылар чугаалап турар. Бир эвес 1970 чылда колхозтарга, совхозтарга 66 тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдип алган турган болза, 1971 чылда оон 53 арткан, азы он үш кудулаан. 1972 чылда 91, 1973 чылда — 92 болгаш эткен чылын—125 тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдин алган.

Чогумчалыг тарылга ээлчештирилгезин баш удур көрүп турар ажыл-агыйның иштики чер тургузуушкунун республиканың 55 ажыл-агыйынга чоруткан. Тарылга ээлчештирилгезин түгле «Кызыл тук», «Кара-Хөл», «Тере-Хөл», «Малчын», Өвүрде «Коммунизмче орук» колхозтарга киирбээн. А түвениң алыс шынын чугаалаар болза, Өвүрде «Коммунизмче орук» колхозка тарылга ээлчештирилгезин чээрби-чыл мурнында-ла киирген турган. Ынчалзажок ол дугайын удаваанда ук колхозтуң удуртукчулары уткан болгаш тарылга ээлчештирилгезиниң документилерин чидирген. Колхозтуң агроному ам ону билбес болуп турар.

Совхозтарда болгаш колхозтарда ам туруп турар тарылга ээлчештирилгезин 1962 чылдан 1974 чылга чедир үениң дургузунда киирген. Бо чылдың январының 1-де турган байдалбиле алырга, колхоз, совхозтарда 447,8 муң га черде 287 тарылга ээлчештирилгезин киирген.

Чамдык ажыл-агыйлар тарылга ээлчештирилгезинге чогуур кичээнгейни салбайн турарын тарылга ээлчештирилгезиниң дугайында отчёттар-даа хереченлеп турар. 1974 чылдың төнчүзүнде ажыл-агыйларның статистика эргелеринге киирген отчёдундан алырга, 386,3 муң га черге 247 тарылга ээлчештирилгези кииртинген болуп турар, азы херек кырында барындан 40 тарылга ээлчештирилгези эвээш болган. «Шекпээр», «Доң-Терезин», «Торгалыг», «Шамбалыг», Жданов аттыг болгаш Тока аттыг соахозтар киирген тарылга ээлчештирилгезиниң дугайында отчёдун безин бербейн турар. А ол ажыл-агыйларга ажыл-агыйның иштики чер тургузуушкунун чаңгыс удаа эвес чорудуп, күрүнеиң хөй түүнүг акша-хөрөңгизин чарыгдан келген болгай. Ындыг турбуже, ажыл-агыйларның удуртукчулары, кол агрономнары бо чугула херекче кичээнгей салбайн турары канчап-даа таарышпас.

Ажыл-агыйларның агрономнары, үстүнде айыткан ажыл-агыйларда эгги-ле кылып турары ышкаш, кол кичээнгейни ажыл-агыйның иштинге удаадараа чер тургузуушкунун чорударынче эвес, а киирген тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдип алырынче салыр ужуглуг.

Чамдык совхозтарның удуртукчулары, тускай эртемниглери эгги-ле чаа тарылга ээлчештирилгезин киирер дугайында айтырыгны тургузун, ынчалзажок ол-ла үеде турун турар тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдин алыр талазы-биле кандыг-даа хемчег албайн турар. Ол хамыктын мурнында «Скотопром» трестиң совхозтарынга, «Улуг-Хая», «Найырал», «Барлык» совхозтарга хамааржыр.

Ооң-биле чергелештир, чамдык тускай эртемниглер кайы-бир черден айтыышкын, тарылга ээлчештирилгезиниң «чаңгыс аай» схемазын бээрин манап олурар чоруктар база шын эвес. Анаа-ла өттүнер чорук чогумчалыг түүнел берип шыдавас. Агроном бүрүзү ажыл-агыйның боттут байдалдарын барымдаалап турган, чер ажылынга эртемниң база практиканың чыгынган дуржулгазындан дээре, дешилгелиг түүлдерин чогаадыкчы ёзу-биле ажыглаар ужуруг. Ол чорук хамыктың мурнында кол культураларга дээре дараалаштырыкчыларны шилип алырындан, чемишчидилгелерни төгериниң, хөрзүнүү болбаазырадырының, бок үнүштер-биле, хоралакчылар-биле, аарыглар-биле демиселдиң чогумчалыг системазын тургузарындан хамааржыр.

Кол культура—кызыл-тасты эң дээре дараалаштырыкчылар турган черге чаштырар херек. Одуруглар аразын болбаазырадыр кол культура — кукуруза. Ону суггаттыг черлерге, эң дээре дараалаштырыкчылар аңгызынга тарыза чогуур.

Өл-шыгы чедишпес, суггат чок районнарга куруктурган арыг черлериң ролю улуг. Чемишчидилге чокка дүжүттү бедидери берге. Бо бүгүнү тарылга ээлчештирилгезинге билдилиг ажыглары эргежок чугула.

Шөлдерни аңгылап үзери, культураларның шын дараалажыышкынын чорудары —ол дээрге херектиң түгле эгезиндир. Ажыл-агыйга агротехниканы шын сагаан, организастыг хемчеглерни чоруткан, шөлдериниң кызыгаарын чурумчуткан, бүгү-ле чурум ёзугаар шөлдерин белеткээн, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдү планнаттынганынга дүгжүп, тарылга шөлдериниң структуразы чер ажылын интенсивтиг чорударын хандырын турар болза, түгле ынчаарда тарылга ээлчештирилгезин шиңгээттинген деп санап болур. Ону чедип алыр төлээде, чер ажылын чорударының эргижирээн аргаларындан адырлыр, бо талазы-биле ажылды чогаадыкчы ёзу-биле көөр херек. Ам ажыл-агыйларның агрономнарындан чогум-на ол белеттинип турар. Ажыл-агыйда киирген тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдип алыры хажыдып болбас негелде болган турар ужуглуг.

И. ПОМИНОВ.

Көдээ ажыл-агый министерствозунуң мурнакчы дуржулганы нептередир талазы-биле кол агроному.

Соңгулдаларга уткуштур

АГИТАТОРНУҢ ҮЛҮҮ

Почта чедирилгезиниң хилдизи Кызылдың Харылзаа белдириниң бир кол участогу. Коллективтиң үре-түүнелдиг ажылдаары бо килдистиң ажылынган база улуу-биле хамааржыр. Солун, сеткүүлдерни, хүн бүрүнүң корреспонденцияларын мөңгө сорттап, тарадыр. Бо чымыштыг иштиң кижилериниң аразында агитатор Антонина Степановна Золотухина база бар.

Күш-ажылга үлегерлиг болуру агитаторнуң ажылынга эң-не чугула. Антонина Степановна ындыг төлептиг мөзүзү-биле коллективтиң хүндүткелин чаалап алган. Харылзаа шугумунга он сес хире чыл ажылдап келген. Баштайгы чылларда почтачылап, ооң соонда бригадирлеп, а бо чылдың январдан эгелеп ол килдистиң начальнигиниң оралакчызы болуп ажылдап турар. Бо хоочун ажылдакчы харылзаа белдиринде профэвилел комитетиниң кежигүү, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы. Бодунуң арга-дуржулгазын аныктарга күзелдии-биле дамчыдып берип турар дагдыныкчы.

Харылзаа белдиринге ажылдап киргеи баштайгы чылдарындан бээр ол агитаторлап келген. Ооң участогунда үжен ажыг аныяк-даа, кырган-даа соңгукчу бар.

— Соңгукчуларга неделяда ийи удаа барып, агитпунктуга ужуражылга хуралдары болур дээнде өлче чалап, делегей байдалының болгаш ам болур соңгулдалар дугайында беседаларны кылып, солун, сеткүүлдерден чаа чүүлдерни тайылбырлап берип турар мен — деп, эш Золотухина чугаалаар болду.

Агитпунктуга депутаттар-биле, дайынның хоочун киржикчилери, юристер-биле ужуражыышкыныарга ооң участогунда соңгукчуларның хөй кезин идепкейлиг чыглып келирлер. Эткен соңгулдалар үезинде олар дүүшке чедир-ле бадылаашкынын шупту берип, организастыын көргүскеннер. Маңаа дуржулгалыг агитатор биче эвес үлүүн киирген.

Кызылдың харылзаа белдиринде Р. С. Макаренко секретарлаан партия организациязы агитаторларны шилип ап, четчелээн. Бо чугула партийжи даалганы ында он тос агитатор ак сеткилдии-биле күүседип турар. Оларның хөй кезин коммунистер болгаш комсомолчулар, хөй чылда ажылдаан, дуржулгалыг агитаторлар. Агитколлектив соңгулда кампаниязы-биле холбаштыр агитас-массалыг ажылды улам идепкейжидип турар.

АГИТКОЛЛЕКТИВКЕ ДАЯНГАШ

Соңгулдаларга уткуштур ажылды Кызылдың № 3 агитпунктузунда (хөгжүм-шин театрының бажыңында) база күштелдирген. Партия болгаш комсомол обкомнарының, республика эмнелгезиниң, Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйының, нинтизи-биле он албан организацияның агитколлективтерин ында быжыглаан. Июнь 15-ке чедир чорудар ажылдың планын тургускан, агитпунктуну дерип шимээн. Соңгулдалар календарын көскү черде аскан. Маңаа келген соңгукчулар соңгулдалар дугайында солун, сеткүүлдерни номчуп ап болур.

Партия организацияларының секретарларының хуралын эрттирип, соңгулдаларга белеткел болгаш ону эрттирериниң дугайын чугаалашкан. Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилери-биле болгаш өске-даа эштер-биле ужуражылгаларны эрттирген. Тус-тус парторганизациялар секретарлары боттарының коллективтеринде агитаторларның сургаалдазын эрттирип, соңгукчулар даңзызын тургускан, агитпунктуга чедиргеннер.

Ол ышкаш агитпунктуга агитколлективтериң дежурныйлаашкын графигин тургускан, бүтү агитаторларның даңзызы бар.

— Республика эмнелгезиниң агитколлективиниң (партия организациязының секретары Г. Е. Жданова) ажылын онзалап демдеглеп турар бис — деп, агитпункт эргелекчизи А. Я. Санаров чугаалады.

Бо агитколлектив соңгукчулар даңзызын өй-шаанда тургускаш, агитпунктуга киирген. Ылаңгыя бо чылын бир-ле дугаар соңгуур аныяк соңгукчуларны тодараткан.

Агитпунктуну дерип шимээриниге хөгжүм-шин театрының администрациязы (директору Н. К. Тава-Самбуу) боттуг дузаны чедирип, ажылды организастажын турар.

Н. ВАСИЛЬЕВ.

ДЭЭШТИГ АЖЫЛ ЧОРУТПААН

РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтериниге болгаш ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниге соңгулда кампаниязына белеткел ажылдары Чөөн-Хемчик районда калбарып турар. Советтерге соңгуллалар ажылчы чоннарның эң-не калбак массалыг киржилгези-биле эртер, совет демократиянның ёзулуг улусчу утка-шынарын көргүзер болгай.

Соңгулдаларга белеткелдер үезинде чоннуң ортузунга агитас-массалыг ажылды калбартыр, СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш, 1975 чылдың даалгаларын чедиишкиниг күүсеедир дээш чоннуң демиселин көдүрер, социалистиг чарышты удуртуруп экижидер талазы-биле партия организацияларының мурнында харыысалгалыг сорулгалар салдынып турар.

Ындыг турбуже, «Тыва» совхозта партия организациязы (секретары К. Куулар) агитас-массалыг ажылды ала-чайгаарлаашкынныг байдалче киирген. Ооң хараазы-биле агитколлектив ажылдавайн турар. Агитаторларны Тере-Хая суурнуң кварталдарынга, малчыннар турлагларынга хуваза-даа, оларның хөй нуруузу участоктарының соңгукчуларының ортузунга беседа, ыыткыр номчулгалар чорутпаан.

Агитпунктуну тургускаш, ооң эргелекчизинге Тере-Хая сес чыл школазының директору Д. Сааяны бадылаан. Агитпунктунуң дерилгези озалдаан, ооң иштин чоокта чаа чугайлаан. Партия организациязының секретарының кабинединде «Агитаторнуң булунун» хемчээлин биче кылдыр кылган. Ол ышкаш агитаторларның, лекторларның, политинформаторларның семинар-хуралын эрттирбээн.

Агитас-массалыг болгаш идей-политиктиг ажылдың кошкак чоруп турарының уржуунда № 3, № 6 агитквартираларның база эвээш каш бажыңнарының чурттакчылары (оларның холдуу контора ажылдакчылары) соңгулдаларга хамаарылгалыг айтырыгларны хаты билбес болган. Магазинде, клубта, МТМ-де болгаш агитквартираларда соңгулда хүнүнүң дугайында календарьлар астыныаан. Ажыл-агыйның чугула бүдүрүлге объектилеринде соңгулда дугайында лозуңнар, стендилер, плакаттар кылдынмаан.

Масса-политиктиг болгаш культура-массалыг ажылдар чоруларының планын партбюро ажылдап кылбаан. Клуб, библиотека ажылдакчылары боттарының ажылын соңгулдаларга белеткелдерже угландыр тургуспаан. «Билиг» нинтилел эге организациязы (даргазы С. Дамчай) соңгукчулар ортузунга лекция номчуур лекторларның графигин тургуспаан болгаш лекция пропагандазының тематиказын тодаратпаан.

Көскү агитацияның хевирлери куду деңнелде тургустунган. Совет улустуң фашизмни ашкан улуг Тиилелгезиниң 30 чыл оюнга тураскаатканы плакаттар, лозуңнар, стендилер көзүлбес. Чүүле клуб чанында Совет Тываның 30 чылынга тураскаатканы самбыраның «1944—1974» дээн санын баллаан, «1945—1975» кылдыр эдип каан. Көскү агитацияны экижидер талазы-биле чаа чүвелер кылдынмаан. Социалистиг чарышты эрецгей удуртуп, социалистиг хүлээлгелериниң күүселделериниң түңнелдерин ёзу барымдаалап үндүрүп турар.

Партия организациязы хаза парлалгазының ажылын база багай удуртуп турар. Контора чанында «Крокодял» курут турбуушаан. «Откорм» хаза солунуң сөөлгү дугаары февраль 23-те үнген хевээр.

Соңгукчулар ортузунга агитас-массалыг болгаш идей-политиктиг ажылды күштелдирип чоруларының дугайын партия райкомунуң бюрозунга чугаалашкан. Илереттинген четпестерни чайладырының хемчеглерни айытканы доктаалды аңаа хүлээп алган.

М. СЕВЕН.

ТИИЛЕЛГЕЛИГ ЧАНЫП КЕЛДИМ

Чылдар эткен тудум, дайынның кадыгдошкун хүннери улам-на ырап бар чыткаызыг. Ынчалза-даа ону бистер, оттуг чылдарның солдаттары, кажан-даа утпас бис. Фронтучу чылдарның бир неделяда, хонукта, шакта хамаан чок, чаңгыс минута иштинде болган дошкун сегиржип алышкыны черле уттунмас. Ынчангаш 1945 чылдың Май 1-де мындыг болуушкун мээң сагыжымдан ам-даа үнмээн. Төрээн чурту, чону дээш ол хүн эрес-маадырлы-биле өлген эштерим караамга көстүп кээр...

Бистиң танкыга удур артилерияның үш расчёду ынчан Берлин хоорайының Александр-плац дээр шолунге турган. Оон ырак эвеске, административтиг бажыңга, немецтер быжыглаттынган чыдыпкан. Ол бажыңның алаккы каалын совет солдаттар эжелеп алган. Ынчалза-даа немецтер бирги каттың өрээлдериниң дээвиирлерни ойгаш, оон адып, граната-лар октап турган, катап-ла эжелеп алыр турдулар. Ол бажыңның түгее чаңгыс каалы дээш тулчуушкун ийи хүн дургузунда уламчылаан. Ол үениң иштинде ону бирде немецтер, бирде совет шериглер эжелеп ап, бир таладан өскезинче каш-даа удаа шилчээн.

Майның 1-ниң эртеинде кудумчу белдирлеринге улуг, биче беш пушка эккелгеш, ол бажыңның чүк-чүгүнден боолаарын биске дужааган. Айыткан шагында үзүк-соксаал чок боолап эгеледивис. Бистиң адышкынныарывыска үдеткен автоматчиктер шалыпкын бурунгаарлааш, ол бажыңның каат бүрүзүн эжелеп ап эгелээн. Удаваада немецтер дүжүп берген.

Даартазында, май 2-де, бистя Чехословакиже чорудупкан. Фашистериң артынчызын орта бүрүнү-биле чылча шапкаш, өске-даа эш-өөрүм-биле кады тиилелгелиг чаныып келдим.

А. ТКАЧЕВ.

Тиилелгениң 30 чылынга

Кым-даа, чүү-даа уттун-дурбаан

Солдаттың хуу-салымы

Москва — Симферополь автооруктап чоруурга, ында бир төөгүлүг чер бар. Ону таварып эрткен чолавчылар чок болза, машинаның доктаады бээр, чок болза машинаның тургускаш, боданып туруп алыр. Ол дээрге немец-фашистиг эжелекчилерге удур өлүмүг тулчуушкун болган чер-дир. Мында танкыларга, дайынчы бооларга, маадырлыг совет солдатка мөңгези-биле тулуп тургускан тураскаалдар чер кырындан хевир-дүрзүзү чоорту чидип бар чыдар оңгуларның, камгалал туруштарның араазындан тода көстүп тургулаар. Ону кым-даа ханы бодал чокка эртип шыдавас.

Ол улуг оруктуң 624 дугаар километринде Курск эстээнде совет дайынчыларның өндүр улуг Тиилелгезинге мөңгези-биле тургускан тураскаал-мемориал көстүп турар. Фашистер маңаа чылча шаптырган. Совет дайынчылар өлүм чок маадырлыг чоруун маңаа база катап көргүскен.

Ам ол тураскаал-мемориалды долгандыр кара хөрзүниг ховулар чаптылып чоруткан. Кызын олар чымчак ак харбиле шыптынып кан ылым-чылым чыдарлар, час келири билек, хар чоорту эрип, часкы дээрниң аданга хүн караанга чылаан ол ховулар бусталып эгелээр, ооң өңү артында ак болур — черинің тынып чыдары ол. Хар эрип, чер чылаан соонда, ол ховулар хөглүг апаар. Моторларның дааш-шимээни диңмиттелип үнер, үрдаа болбас делгем ховулар ногаарарып келир, күс дүжерге, сларга алдын чемниг чаагай тараалар чайганып тургулаар. Оон дораан-на алдын дүжүттү ажааган комбайнарның даашшимээни дыңналып эгелээр.

Бо делгем-херин ховулар хаалаптыг дайынның, кадыг-дошкун тулчуушкуннарның хүннерин көрген. Олар 1943 чылдың изиг чайын база утпастар. Ынчан маңаа немец-фашистериң муң-муң танкылары шургуп келген. Бистің совет дайынчыларывыс оларга күштүг удурланыышкынны таварыштырган оларны когун үзе чылча шаан, чок кылган. Маңаа кан-шой безин шыдашпайн хайлып эстип турган, бомбалар коргунчуубиле кээп частып, спарядтар өршээл чогу-биле черин чара теп турган. Күштүг частышкынардан чер биле дээр сириңейнип турганын олар билир. Тулчуушкун чаңык дүжүп турганы-биле дөмей кадыг-дошкун болган.

Бүгүдеге биллингир механизатор, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Петр Филиппович Чекановтуң бүгү амыдырал-чуртталгазы бо черге эрткен. Ол маңаа улуг эвес суур Озеркиге төрүттүнген. Петр Филиппович дайын мурнундала маңаа сураглыг комбайнер, тракторист турган. Ооң ат-сураа ынчан-на үнген турган. Ооң тараан черин, тарын өстүргел чаагай тараазын, күш-ажылчы кижиниң амыдырал-чуртталгазын, ажыл-ижиниң арга-дүржулгазын анаа келген улустар кээп өөренип турган.

...Июньнуң он хүнүнүң даңы оожум адып келген... Петр Чеканов өөренген чаңчылы ёзугаар үнген хүн-биле кады тура халып келгеш, дораан-на ховуже халаан. Ол чаагайы кончуг болуп үнүп орар тарааны көөр, хамнаарактың тааланчыг ырын мага хандыр дыңнап алыр дээш халып келгени ол. Хоочун механизатор ол хүн ооң хуу-салымынга, бүгү улуг чуртунга халаптыг дайын болуп диргелип келирин кайын бодаар ийик. Күш-ажылчы кижиниң бодалынга ындыг бак сеткил канчап кирер боор.

Чалбыыш өрттүн диргелген ийи чылы эрткен соонда, Петр Чеканов төрээн черинге дедир чанып кээп, кайгамчык ховуларын катап көөр аргалыг болган. Ол бо удаада Курск эстээнге чедип келген. Дайынның халаптыг оруу ону анаа эккелген. Тараачын оол 1943 чылда ол ховуларны көргеш, ыды безин чидип калган. Төрээн черинің ховулары өртеп хуюк көстүп чыткан, ол оон чоруурда чаагай тараалар хатсалгын аайы-биле чалгып, эстеп турган-на болгай. Ам чүү?

Солдат Петр Чеканов төрээн черинге келгеш, аңаа сөөлгү тулчуушкунга киргеш. Ооң төрээн черинің чылыг, чымчак хөрзүнү ону снаряд частышкынындан камгалап четтикпээн. Улуп келген хайлыг снаряд чай бербейн барган.

Петр Чеканов чүгле госпитальга миниип келген. Ооң буттарының-на зарыары хөлчок болган. Ол буттарын шимчедирин орааланкан. Буттарының кырында—хуруг черде чоорганның ужу безин шимчеваан.

...Хары эрээш шыты бусталып турар ховунуң ортузунда К-700 дээр чаа трактор көстүп турар. Чырык чаагай кабинадан тракторист кашпагайы кончуг дүже халаан. Ол шала аскай аарак бир дугаар чарып кирген дилиндекти магадап көрүп турган. Чымчак хоюг хөрзүнү ол калбак адыштарының ортузунга чыыра адыштааш, сала каптарга, хөрзүн ооң салааларының аразы-биле черже катап төктү бээр. Ам Петр Филиппович Чеканов 1975 чылдың чазын төрээн сууру Озеркиде уткуп ап турары ол.

30 чыл бурунгаар, 45 чылдың Тиилелгениг чазынында, госпитальга үр эмнедип чыткаш, төрээн черинче сегип чаныр келген. Ол баштай ийи будун кезип каапкан боорга, хөлчок-ла муңгараан. Ынчалза-даа совет солдаттың кан дег быжыг, туруштуг чоруу ону хей-аът киргген. Эрес-дидим солдат, коммунист фронтучу өөрүнүң ачы-дузазы, деткимчези-биле бодунуң оруунга таварышкан бергелерин ажыл эртип шыдаан.

Ол баштайгы чазынындала тракторнуң кабиназынга олуруп, ону бешкарарын шеиеп көрген. Берге-ле болган, ынчанмайн канчаар, ийи буду чок кижи тракторну канчап башкарарыл? Ол чарып алган, черинің бажынга үнгеш, дедирээп келген. Ынчан ол ийи дугаар тиилелгени чедип алганының кадыг-дошкун хүннери. Алёнканың даай-аазының бөдүүн бажыны. Ол бажыңга бистің дайынчыларывыс кээп, эмчи сестразы чораан Ковалиха угбайдан (Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи З. Голубева) дуза-даа дилеп турарлар. Аныяк кыс Алёнка бодундан каш-ла хар улуг дайынчы Кравцовка ынакшый бээр. Чалыы чүректериң чагырга чок чаш ынакшылы күштелир.

Вальс. Ынакшааннар эзинелдир бөөлдеиимишаан, романтиктиг сагыш-сеткилин чугаалажырлар:

— Алёнка, сеңээ дөмей-ле чеде бээр мен. Ак-көк ивилерни мунупкаш, ужуктуруп чеде бээр мен.

— Амыдыралга ак-көк ивилер турбас-тыр ийин. Мен оларны анаа-ла чогаадып, бодап алганым ол.

— Бодап алган болганымда ындыг ивилер бар болур. Оларны мунупкаш чеде бээр мен...

Бо дээрге республиканың хөгжүм-шин театрының орус бөлүүнүң Тиилелгениң 30 чылынга уткуштур түргускан чаа шинзи-дир. А. Коломиецтің «Ак-көк ивилер» деп ийи көжегелиг, ынакшыл дугайында шинзин режиссёр Н. Баль тургускан. Режиссерниң ассистентизи Ф. Дубовская. Шиниң чурук каастал-газын театрның кол чурукчузу В. Бичиш кылган.

Ёзулуг ынакшылга чүү-даа эннешпес дээри-ле шын. Алёнка ынак кижизинге дужар дээш тылдан тура фронтуга чедир дөрт чүс километрни эртип, дайынчы оруктарга аңгыаңгы мергежилдерни солуур. Бо рольду артист Галина Шатрова сеткил-сагыжының хамызындан чедишкиниг ойнап турар. Кравцовтуң ролюн артист Николай Макушенко бүзүренчиг ойнап, тывынгыр дилдэшкиннерни кылганын көрүкчүлериң эскерип кааны таварылга эвес. Ол—театрның орус бөлүүнүң талантылыг, хейнү маңап болур аныяк артизи дээрзин ооң мурнунда турган овур-хевирлериннен билир бис. Чаа шинде артист бистерни база катап өөртүп турары бо.

Шинде дайынчы амыдыралдың, ынакшылдың, фронтучу өңнүктериниң найыралының дугайында дээштиг сценалар кайы хөй. Ук шин бо хүннерде үнүп турар болганда, ону боттарынар-ла тайылбыр чокка биле бээр силер.

Н. Баль биле Ф. Дубовская

„АК-КӨК ИВИЛЕР“

ТЕАТТЫ

шиниң тургузукчулары болбушаан, ук шинде база ойнап турарлар. Фронтучу Н. Баль майор Федор Ивановичиниң, а Ф. Дубовская шериг эмчизиниң рольдарында.

Александр Фролов — мергежилдиг артистериң бирээзи. Эрткен дайынның кадыг-берге оруктарын эрткен фронтучу артист бо удаада аңаа дайынчы Вечнийниң ролюн чедишкиниг күүседи турарын демдеглээр апаар.

Чаа шиниң өске рольдарында Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Л. Котов, артистер С. Лифанов, П. Кирдяшкина, Л. Феоктистова болгаш И. Поздеев олар ойнап турарлар.

«Ак-көк ивилер»— театр коллективиниң улуг Тиилелгениң 30 чыл оюнга база бир белээ. Ук шин май 4-те хөгжүм-шин театрынче силерни чалап турар.

В. СЕРЕН-ООЛ.

ЧУРУКТАРДА: шиниң көргүзүглер. Дайынчы Вечный (артист А. Фролов) Алёнкага (артист Г. Шатрова) белек берип турары. Өске чурукта дайынчы өңнүктериниң ужуражышкыны.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотолары.

ЧОРУТТУНМААН ЧАГААЛАР

1943 чылдың октябрьда бистің шериглеривис немец-фашистиг эжелекчилериң камгалалын чаза шаап киргеш, оларның «Север» болгаш «Центр» деп армияларының бөлүктеринге удур демисешкеш, Невель хоорайны хостап алган. Ынчан дыка хөй немец-фашистерни тудуп, боо-чепсектерни болгаш янзы-бүрү документилерни хунаап алган. Ол шавар халдаашкынга аймаарап девидээн немец командылал чери фронтунуң өске-өске кезектеринден чыып алгылаан шериглерин Невель уунче буу-саа чорудуп эгелээн. Хан төгүүшкүнүг, кадыг-дошкун демисел кыптыккан. Немец армияның тоску корпузу улуг когаралга таварышкан, а ол-ла корпустуң 129-ку чадаг шериг дивизиязы бистің шериглеривиске бүрүү-биле чылча шаптырган.

Тулчуушкун үезинде бистің хайгыылчыларывыс бир шоодай долу янзы-бүрү документилер хунаап алган, а оларның аразында 129-ку дивизияның солдаттарының чорутпаан чагаалары база бар болган. Оларның чамдызы ССРЭ-ниң Камгалал министерствозунуң архивинде адаглаттынып чылар. Гитлержи дайынзырактар ынчан мынчаар бижип турганнардыр:

«...Аажок-ла кадыг-берге хүннерни чурттап эртип тур бис. Россияга дайылдажып келген бүгү-ле үевистен бо хүннериң тулчуушкуннары хан төгүүшкүнүг, эң-не зар-берге-дир. Орустарның курлавыр күжү черле төттүнмес ышкаш-тыр. Декабрь 14-те аай-баш чок чүве эгелээн болгай. Удурлашкылардан адырлып үнер дугайында дужаал алдывыс. Ол дээрге карак-кулак чок ойлап дезеривис ол-дур. Баштайгы дүне 23 градус соокта, шуурганнап турда, дошталып калган оруктап, 20 километр черге маңнажып келдивис..»

«...Бир ай дургузунда амыр-соксаал чок тулчуп келдивис. Көңгүс чунмадывыс. Артиллерия-биле-даа, танк-биле-даа бисти хөме-чаза таварып-ла турлар. Орус артиллерия сүртенчиг-дир, биске берге-дир. Орус снарядтар харны ширбий шаап каапкан, долгандыр оңгарлар, чарык тиглер арткылаан. Орустар биске амыр-дыш бербейн-дирлер, изырты нептеп-сүрүп-ле орлар. Чем чиир хөөнүм чок-тур...»

...«Эңмежок эш-өөрүм өлгүлээн, ынчалза-даа эң-не берге чүве ам-даа мурнувуста. Бистің оңгувус кыры-биле орус танк маңнап эрткен, мени довурак-биле диригге-ле хөөп каапкан. Ынчалза-даа мени оон уштуп эккелген Оон башка Невель хоорай коогунга—маңаа сөөк салыр ийик мен».

4-ку ужар үүл дивизиязының өлүткен бир солдадындан тывылган чагаадан одуруглар бо:

«Эргим Карл! Сөөлгү чагааңны октябрь 1-де алдывыс. Оон бээр сээн дугайында кандыг-даа медээ албадывыс. Бисте, мында, эки эвес-тир. Рейниң барыын эриизден улусту өскээр көжүрүп эгеледи. Көвүрүглер болгаш хем кежер эт-керекселлерни үреп-талап узуткан каапкан. Мал-маганыыстың когун үстүвүс. Харааданчыг-дыр, ынчалза-даа ам канчаар боор?... Сээн ада-иең».

Ол хөй документилер аразында 9-ку көрпустуң командирине катап томуйлаткан генерал Крейспернің кыйгырыы чораан. Солдаттарның өмүнээзинден, 129-ку чадаг шериг дивизиязының командирине ол мынчаар бижээн: «Берге өйде корпусту командылап кириптим. Бергелерни кады хөй-ле көргеп болдур бис ийин але, эргим генерал. Ынчалза-даа дивизия мурнунга салдыгаан сорулгаларны чедип алырынга күжүвүс четчир дээрзинге бүзүрээр бис... Силериң болуңарны болгаш силериң дивизияңарны бурган-на авыразын».

Бирги Прибалтика фронтузунуң командири генерал И. Х. Баграмян ол кыйгырыгны номчун көргеш, аңаа кызыл карандаш-биле мынчаар бижип каан: «129-ку чадаг шериг дивизиязын бурган-даа камгалап шыдаваан ийин, ону бис чылча шаап каан бис; ооң хензиг кезээ арткан».

Бистің шериглеривистің шак ол чедишкиниг шавар халдаашкынының дугайын немец төөгүүү К. Типпельскирк мынчаар бижээн: «ол когарал балыг бооп хуулга берген...»

А. СИНИЦКИЙ.
халашкан полковник.
(«Неделя» солундан).

ООРЖАК ДАПЫЛ ШҮҮЛГЕН

Ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү—Май 1-те турааскаатка спортчу маргылдаалардан тыва хүреш хөй көрүкчүлериң кичээнгейин хаара туткан.

«Хүреш» стадионунуң олуттарын хүндүскүнүн 14 шак четпээнде-ле каас-коя кеттинген, катты-хөглүг кызылчылар болгаш районнардан келген аалчылар эллепкен. Олар Май 1-те база Тиилелгениң 30 чылынга алдар болдурган «Шын» солуннуң шаңналы дээш хүреш маргылдаазын көөрү-биле четтикпейн манап органнар.

Таптыг-ла 14 шак турда хөгжүм «Дээн-дээңнің» аялгазын ойнаарга, 32 шилиндек мөге шөлче девип үүнүкен. Оларның аразында республиканың каш дакпыр чемпионнары чораан сураглыг мөгелер Кызыл районнуң төлээзи Василий Базыр-Тараа, «Трудовые резервы» спорт ниитилелиниң мөгези Ооржак Дапыл, Моол Арат Республиканың төлээзи Лувсан Сегбе, аныяк мөгелер Салчак Даш-оол (Кызыл), Лайдып Кызыл-оол («Динамо»), Ооржак Өлзей-оол (Чөөн-Хемчик) болгаш өскелер-даа бар.

Хүрештиг баштайгы салыындан эгелээш, шаңналдыг чер дээш мөгелериң аразынга спортчу демисел шыңгыы болган.

Моолдуң мөгези Лувсан бирги салыгда онаан октап ап, амыр эвес арга-дүржулгалыын көргүскен, ынчалза-даа ийиги салыгда «Динамо» спорт ниитилелиниң төлээзи, эрткен чылын «Шын» солуннуң шаңналы дээш болган хүрешке шүүлген Лайдып Кызыл-оолга октаткан.

Шилиндектериң шилиндеги дөрт мөге арткан: Ооржак Дапыл, Ооржак Өлзей-оол, Лайдып Кызыл-оол, Салчак Даш-оол. Олар хүрежир шөлче девип үүнүп келдилер. Ооржак Өлзей-оолду Дапыл, Лайдып Кызыл-оолду Даш-оол октап алды.

Ам ийи мөге арткан. Кым-на тыва хүрештиг алды аргазын эки билир, күштүг, аваантыр болдур шүүлүп үнер ужуулуг.

Ооржак Дапыл биле Салчак Даш-оол хүрежип эгеледи. Баштай Даш-оол хоочун мөгениң алдаанче кире халыды, ынчалза-даа баш бурунгаар бодап алган аргазын ажыллап шыдавайн барган. Мөгелер бот-боттарынга дыынмайн эллээн каш минута хүрешкен. Адак сөөлүнде хоочун мөге Даш-оолду буттааш, саадатайн-даа октаан.

«Шын» солуннуң шаңналы дээш эрткен тыва хүрешке Ооржак Дапыл шүүлген, Салчак Даш-оол үжүүрлешкен, Лайдып Кызыл-оол, Ооржак Өлзей-оол үшкү-дөрткү черлерни эллээн. Шаңналдыг черлерни алган мөгелерге «Шын» солуннуң тураскаалдыг белектерин солуннуң редактору В. С. Шаравин тывыскан.

Х. ТААН-ООЛ.

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ

МАЙ 2-ДЕ

«Хүреш» стадионга хоорайның бирги чери дээш ча адарының, парктың болгаш № 15 школаның спорт шөлдеринге күш-культура коллективиниң аразынга баскетбол, «Хүреш» стадионунуң, шаңналы дээш волейбол маргылдаалары 10 шакта болур. Шыдыраа клувунга шыдыраага дүрген ойнаарының маргылдаазы 11 шакта эгелээр.

Ногаан театрга 16 шакта шериг кезээнин бот-тывынгыр уран чүүл коллективиниң концерти болур. Хөгжүм-шин театрынга «Чырык черге чуртталга дээш» деп театржыткан көргүзүү 18 шакта эгелээр.

«Геолог», «Енисей» Культура бажыңнарынга аныяктарның дыштанылга кежээлери 20 шакта болур.

МАЙ 3-ТЕ

Паркка хоорайның бирги чери дээш күш-культура коллективтериниң аразынга баг кагарының, «Хүреш» стадионунга оолдарның футбол командаларының маргылдаазы 10 шакта эгелээр. «Совет Тываның 5 чылы» стадионга күш-культура коллективтериниң аразынга чиик атлетиканың эстафетазы 11 шакта болур.

Хөгжүм-шин театрынга К. Кудажының «Он бир» деп шинзи 18 шакта эгелээр.

«Енисей», «Геолог» Культура бажыңнарынга дыштанылга кежээлери 20 шакта болур.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ.

«СПОРТЛОТО» ТИРАЖЫ

Апрель 30-де Москвага болган Спортлотонуң» болгаш «Спортлото-2-ниң» тиражының түүнелдери мындыг:

«Спортлото»—3 (акробатика), 13—(суг-хаак спорту), 24 (хаактаашкын), 11 (чадаг-терге спорту), 33 (регби), 44 (фигурлуг чүгүүлаашкын).

«Спортлото—2» —10 (буер), 16 (гимнастика) 19 (академиктиг хемелээшкин), 32 (сугже шымныышкын), 3 (акробатика), 15 (суг бөмбүү). (СЭТА).

Солуннуң дараазында номери 5-те үнер.

Тываның күрүненің хөгжүм-шин театры

«ЧЫРЫК ЧЕРГЕ ЧУРТТАЛГА ДЭЭШ»

Тиилелгениң 30 чылынга тураскаатка театржыткан концерт. Май 2-де 18 шакта болур.

К. Э. КУДАЖЫ

«О Н Б И Р»

Тыва эки турачылар дугайында маадырлыг шин. Май 3-те 18 шакта болур.

А. КОЛОМИЕЦ

«АК-КӨК ИВИЛЕР»

Ийи көргүзүглүг шин. Орус дыл кырында. Май 4-те 19 шакта болур.

Касса хүнүн-не 12 шакта ажылдаар. Коллективтиг чагыгларны база хүлээп ап турар. Телефон № 28-29, 35-88.

телевидение

МАЙ 2-ДЕ

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—Тиилелгениң 30 чылынга. **«Ыдыктыг улуг дайын».** Хөй сериялыг документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 4-кү сериязы.—**«Бурунгаар—барыын түкче!».**
10.05—1975 чылдың эң шыырак фигуристериниң көргүзүглери. Өңнүг.
11.20—**«Хөглүг үнер».** Өңнүг.
11.40—11.50—Чапсар.
11.50—Медээлер.
12.20—**«Хуулгаазын хаалгалар».** Өңнүг.
12.15—**«Цирк оттары».**
13.00—**«Хөлчок нарын чуртталга».** Телешиниң баштайгы көргүзүү. **«Баштайгы хүн».** Өңнүг.
14.00—**«Социализм делегейи».** Өңнүг.
14.30—**«13 сандай».** Хензиг көргүзүглер телетеатры. Өңнүг.
15.40—**«Өңнүктериң аялгалары».** Останкинода байылдап кежээзи. Өңнүг.
17.30—**«Ye».** Информастыг программа.
18.00—18.10—Чапсар.
18.10—1975 чылдың шыырак фигуристериниң көргүзүглери. Өңнүг.
19.25—**«Тиилелге дээш».**
19.55—**«Өңнүктериң аялгалары».** Останкинода байылдап кежээ. Өңнүг.
21.40—**«13 сандай».** Хензиг көргүзүглер телетеатры. Өңнүг.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—**«Ye».** Информастыг программа.
23.30—00.15—Футболга ССРЭ-ниң чемпионазы. **АТСК — «Локомотив».** 2-ги тайм. Өңнүг.

МАЙ 3-ТЕ

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—Тиилелгениң 30 чылынга. **«Ыдыктыг улуг дайын».** Хөй сериялыг документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 5-ки сериязы — **«Тиилелгениң чазы».**
10.05—Москваның байырлалда даштыкы аалчылары. Өңнүг.
10.25—**«Тиилелгеге алдар!»** Ада-чурттуң Улуг дайынының төөгүзүнге хамаарышкан викторинаның түүнел программазы. Өңнүг.
11.40—11.50—Чапсар.
11.50—Медээлер.
12.00—**«Совет Эвилелинге баран бооп тур мен!»** Өңнүг.
13.00—**«Хөлчок нарын чуртталга».** Телешиниң баштайгы көргүзүү. **«Ийиги хүн».** Өңнүг.
14.00—**«Музыкалыг киоск».** Өңнүг.
14.30—**«Эп-сеткил каттыштырылгазы — ажылчын аңгының тугу».** Өңнүг.
15.00—**«Кино аян-чоруктарының клуву».** Өңнүг.
16.00—**«Хостаашкын».** Киноэпопея 1-ги фильм — **«Оттуг дээрбек».** Өңнүг.
17.30—**«Ye».** Информастыг программа.
18.00—18.10—Чапсар.
18.10—Москваның байырлалда даштыкы аалчылары. Өңнүг.
18.30—**«Петербург-биле чарлыышкын».** Уран-чечен фильм.
20.05—**«Бистің адрезивис — Совет Эвилели».** Өңнүг.
21.20—**«Хостаашкын».** Киноэпопея. 1-ги фильм **«Оттуг дээрбек».** Өңнүг.
22.50—23.00—Чапсар.
23.10—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

МАЙ 4-ТЕ

МОСКВАДАН

9.00—Дамчыдылгалар программазы.
9.05—**«Сээн комсомолчу биледиң».**
9.05—Ада-чурттуң Улуг дайынының төөгүзүнден. **«СЭКП — Ада-чурттуң Улуг дайынынга тиилелгениң организакчызы болгаш сорук киприкчизи».**
10.35—**«Черимге мен ынак-тыр мен».** Документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. Өңнүг.
11.25—**«Ада-чуртум алгап тур мен».** Совет шулукчулериң шулуктери. Өңнүг.
11.40—Киножурнал (Кызылдан).
11.50—Медээлер.
12.00—Хөглүг концерт. Өңнүг.
12.30—Мультфильмнер программазы. Өңнүг.
13.00—Спортчу гимнастикага Европа чемпионазы. Өңнүг.
13.40—**«Кижи, Чер, Октаргай».** Өңнүг.
14.05—**«Документалдыг экран».** Дамчыдылганы Р. Рождественский эрттирер.
15.10—**«Часкы хөөннер».** Концерт. Өңнүг.
15.50—**«Ада-чуртум алгап тур мен.** Өңнүг.
16.05—**«Хостаашкын».** Киноэпопея. 2-ги фильм. **«Чаза таварыышкын».** Өңнүг.
17.30—**«Ye».** Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Телемедээлер.
18.15—Мультфильм.
18.25—**«Хамааты камгалалының билиглерин — кижи бүрүзүнге».** Дамчыдылга.
18.45—Киножурнал.
18.55—Телемедээлер.
19.05—Чарлалдар, реклама.
19.10—Телефильм.
19.30—Тываның хөгжүм-шин театрының шинзи (тыва дылга).

МОСКВАДАН

21.25—**«Хостаашкын».** Киноэпопея. 2-ги фильм — **«Чаза таварыышкын».** Өңнүг.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—**«Ye».** Информастыг программа.

Редактер В. С. ШАРАВИН.

кинотеатрларда

МАЙ 2-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Чүге дизе ынак-тыр мен»** 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.30, **«Соңгу флоттуң аныяк далайжызы»** 11.00, 13.00, 15.00, **«Сезонның хагдынганы»** 17.00, 18.50, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Операция «Ы» азы Шуриктің өске-даа ужуралдары»** 10.40, 12.30, **«Герцог Боб»** 14.20, 16.10, 18.00, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Чөрүү койгунак»** 9.30, 11.00, **«Бороро аймактың чажыды»** 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: **«Байырлыг, фараоннар»** 11.40, 13.20, 15.00, 16.40, 18.20, 20.00 шактарда.

МАЙ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **Чүге дизе ынак-тыр мен»** 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Киночыынды** 10.20, **«Соңгу флоттуң аныяк далайжызы»** 11.50, 15.30, 17.20, **«Мээң таныырым эң эки кижи»** 13.40, 17.10, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Сезонның хагдынганы»** 16.50, 18.40, 20.30, **«Россия империязының дүжүлгези»** (2 сериязы кады) 14.20 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Айболит биле Бармалей»** 9.30, 11.00, **«Герцог Боб»** 12.50, 14.40, 16.30, 18.20, 20.00 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА»: **«Бороро аймактың чажыды»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

МАЙ 4-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Чүге дизе ынак-тыр мен»** 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: **Киночыынды** 9.00, 12.20, **«Соңгу флоттуң аныяк далайжызы»** 10.30, 13.50, 15.40, **«Мээң таныырым эң эки кижи»** 17.30, 19.20, 21.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Россия империязының дүжүлгези** (2 сериязы кады) 12.30, **«Сезонның хагдынганы»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Холга кирген чаңнык, дицми»** 15.00, **«Герцог Боб»** 16.30, 18.20, 20.00 шактарда.

«ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА»: **«Дээр-биле чарылбас мен»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 31-75, харыысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, коңаа ажылагый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 23-54, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, корректорларның 27-41, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТИРАЖЫ 16.560. Чагыг № 154.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрдер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 1).